

«Якщо немає стимулів і важелів, не буде й розвитку»

Цю своєрідну аксіому вкотре згадуєш, коли перечитуєш Європейську хартію місцевого самоврядування, яку наша держава ратифікувала ще 1997 року. Хоч як прикро, але до сьогодні в Україні не виконується й половина вимог і аргументів цього важливого документа. Більше того, для повноцінної роботи органів місцевого самоврядування бракує не тільки трьох сотень законів та 7 тисяч підзаконних актів, а й політичної волі, сміливості, стабільності, дефіцит яких небезпечніший за дефіцит бюджету. Водночас європейський досвід підтверджує, що сильна держава може бути побудована тільки на основі сильного місцевого самоврядування. Цю думку цілковито поділяє гість редакції віце-президент Асоціації міст України Мирослав ПІТЦИК:

– У згаданій Європейській хартії прописані два базові принципи місцевого самоврядування – субсидіарність та фінансова автономія. Перший означає, що право розв'язання проблем має бути делеговане саме на той рівень, на якому вони виникають. Тобто органи місцевого самоврядування повинні мати достатньо повноважень, щоб самостійно визначати пріоритети розвитку громад. Але ці повноваження мають бути забезпечені фінансово, а також відповідними інструментами залучення необхідних ресурсів. Це вже другий принцип. Тільки тоді можна сподіватися, що діяльність органів місцевого самоврядування буде справді ефективною й результативною як із точки зору територіальної громади, так і з точки зору держави.

Чи замислювався хтось, чому вожді суперцентралізованого Радянського Союзу з такою регулярністю оголошували масштабні комсомольські будови – Дніпрогес, Магнітку, БАМ тощо? Чи, скажімо, чому керівники суперцентралізованого Китаю запровадили вільні економічні зони? Очевидно, ні. А саме на згаданих територіальних об'єктах відбувалося своєрідне творення свобод. Звичайно, сучасне європейське самоврядування, авральні молодіжні новобудови в СРСР та вільні економічні зони в Китаї – різні за формою, але однакові за суттю. В їх основі – свобода від держчиновництва, ініціатива та спрямованість на конкретний результат.

Саме місцеве самоврядування в його європейському розумінні є універсальним і масовим прикладом «розкріпачення» свобод та ініціатив у демократичній країні. Хоч як це парадоксально, але перші паростки самоврядування почали проростати в Австро-Угорщині. Один із міністрів, який відповідав за регіональну

політику, дійшов висновку, що запровадження інституту місцевого самоврядування – шлях до порятунку імперії, яка тріщала по швах. І хоча держава розпалася, принципи самоврядування поклали в основу розвитку інші європейські держави. І воно не в одній країні довело свою ефективність не тільки в економічному розвитку держави, а й у збереженні її цілісності, а головне – в поліпшенні якості життя громадян.

– Мирославе Васильовичу, деталізуйте, будь ласка, що ж воно таке – місцеве самоврядування по-європейському?

– Насамперед це цивілізовані стандарти життя людей. Нещодавно в одній з телепрограм нас дивували тим, що в Європі якість життя оцінюють за якістю води, яку споживає населення з водопровідного крана. Тобто вони споживають живу іонізовану воду, що допомагає розвивати-

ся й очищатися клітинам організму. Ми ж, навіть купуючи воду в супермаркетах, очищену, наперед знаємо, що вона «мертва». І нашій державі до того байдуже. Європейське місцеве самоврядування – це коли, вибачте, смітники не смердять, коли тротуари миють шампунями, коли в чистому громадському транспорті люди їздять сидячи та ще й ідеальними, без вибоїн, вулицями, це коли у квартирі горить блакитним полум'ям газ, а платять не за кубічні метри, а за тепловіддачу цього газу, і багато іншого.

Тим українцям, які не бували за кордоном, навіть важко зрозуміти, що таке можливе, а європейці навіть не уявляють, що може бути інакше. І це не що інше, як спроможність європейського й українського місцевого самоврядування.

Нам же практично від часу прийняття Конституції України обіцяють

Враження на тему...

Так прибирають вулиці у Празі

реформу місцевого самоврядування. Її основна суть у тому, що повноваження цілком реалізуються, їх виконання гарантує бюджет. Що люди самі розбудовують своє щоденне життя і реально впливають на рішення влади у своєму населеному пункті. Що мери не матимуть потреби канючити гроші у високих владних кабінетах та не матимуть боргів перед центром.

Асоціація міст України не раз ініціювала та спільно з Мінрегіонбудом готувала концепції й законопроекти, погоджені з європейськими інституціями. Але віз і нині там.

В основі всього не так повноваження, як економіка. Влада тоді є владою, коли вона, окрім повноважень, має ще й ресурс на їх реалізацію. Ще давні греки залишили нам у спадок мудру заповідь: «Господар у хаті – лад у державі». Бо, справді, чим міцніше стоїть на ногах господар на селі чи в місті, тим багатше село та місто. А звідси – й міцніша держава. Але коли ресурс громади не забезпечує навіть зарплати голові, то що така влада може зробити громаді?

– Уряд устами Прем'єр-міністра робить наголос на посиленні бюджетного фінансування регіонів...

– Розгляньмо на конкретних прикладах. Заплановані видатки з державного бюджету цього року зростуть на 41,7 млрд. грн. Тим часом видатки на галузь ЖКГ зменшаться на 4 млрд. грн.

Враження таке, що проведено реформу ЖКГ, яка дала можливість оптимізувати витрати? Насправді справи ще гірші, ніж 2010 року. Просто в нашого уряду інші пріоритети. А як же тепло в квартирах, якісна вода у кранах, збудовані чи відремонтовані вулиці і тротуари, нові ліфти чи тролейбуси, усе те, чого нам так бракує сьогодні? До того ж уряд, окрім зменшення прямого фінансування ЖКГ, ще торік підняв для комунальних підприємств ціни на газ на 50%, на електроенергію – на 25%, зарплату їхнім працівникам – на 19%. Як

наслідок тарифи, що сьогодні діють, покривають лише 60% собівартості. Логічно передбачити, що різницю в 40%, а це 7 млрд. грн., хтось має покрити. Українське законодавство передбачає, що той, хто підвищив ціни, має і компенсувати комунальним підприємствам різницю між тарифом і собівартістю.

– Тобто гарантом має бути держава?

– Саме вона. Але якщо ви думаете, що в державному бюджеті передбачено 7 млрд. грн. на компенсацію, то глибоко помиляєтеся.

Як і не справдилися сподівання мерів міст побачити з цього року зростання видатків у 41,7 млрд. грн. кошти: на будівництво житла для черговиків – 1,8 млрд. грн.; на встановлення лічильників тепла і води – 1 млрд. грн.; на заміну енергозатратних газових котлів – 458 млн. грн.; на капітальний ремонт будинків – 625 млн. грн.; на ремонт і модернізацію очисних споруд – 1,5 млрд. грн.; на ремонт і заміну ліфтів – 1,9 млрд. грн.; на придбання нового електро-транспорту – 320 млн. грн. тощо. На думку державних мужів, усе це нам не потрібне, а тому в цьому році бюджеті на зазначені статті не передбачено жодної копійки. Очевидно, верхи переконані, що місцеве самоврядування саме компенсує різницю в тарифах і торішню – 7 млрд. грн., і цього року в 12 млрд. грн., що на громаді, якщо з тарифами нічого не робитимемо.

– Справді, позиція держави дивна. Можливо, хоч на оновлення основних фондів місцевого самоврядування коштів удосталь?

– Знову помиляєтеся. Державним кошторисом на бюджет розвитку передбачено всього 5 млрд. грн. Це тоді, як у місцевого самоврядування основних фондів – на 500 млрд. грн. Тож із таким фінансуванням їх можна буде оновити через 100(!) років. Завважте, що основні фонди місце-

вого самоврядування оновлюються в країнах Європи в середньому кожних сім років. А нам треба чекати ціле століття!

Не кращі справи і з коштами на виконання власних повноважень. Цьогоріч держава виділяє місцевому самоврядуванню 12 млрд. грн. Але з них 7,5 млрд. грн. (а це 63%) доведеться переадресувати на зарплату вчителям, лікарям, вихователям та няням дитячих дошкільних установ, оскільки в державному бюджеті їх недодали. Сумна арифметика свідчить, що залишається 4,5 млрд. грн. та плюс 5 млрд. грн. з бюджету розвитку. Загалом 9,5 млрд. грн. на рік, а в перерахунку на одну людину – 200 грн. названих коштів не вистачить на те, щоб покрити борги комунальних підприємств. А це 17 млрд. грн. за два роки. А що накажете робити з іншими видатками, без яких не обійтися, коли хочемо, щоб наші міста функціонували?

– Мирославе Васильовичу, а за які кошти живуть мешканці міст Євросоюзу?

– Європейське самоврядування вкладає у свої міста в середньому 30% бюджетних доходів. На утримання й розвиток міської інфраструктури, скажімо, в Данії витрачається 62 тис. грн. у розрахунку на одного жителя (у 310 разів більше, ніж в Україні), у Швеції – 44 тис. грн. (у 220 разів більше), у Польщі – 5,6 тис. грн. (у 28 разів більше), у Литві – 4,5 тис. грн. (у 23 рази більше). У наведених цифрах насправді й полягає секрет спроможності європейського й українського самоврядування. Можливості різняться: в середньому більші в 150 разів. Якщо додати, що там не компенсують різницю в тарифах, то ця цифра збільшується як мінімум ще вдвічі.

Для країн європейської спільноти досконалість управління, чіткий розподіл повноважень між центром і регіонами, баланс взаємоповаги і взаємоконтролю структур влади та місцевого самоврядування – це аксіоми, на яких тримаються держава й добробут її населення. Ось чому важливо пам'ятати, що будь-яку, навіть геніальну стратегію реформ, написану у високих кабінетах, реалізують на місцях. Тому від того, які стосунки склалися між центром і регіонами, наскільки змістовний і глибокий діалог відбувається між ними, залежить успіх цих реформ. Свого часу Михайло Драгоманов писав: «Централізм – це зілля, яке треба виривати з корінням... При централізмі всі політичні перевороти лише змінювали самодержавство королів самодержавством парламентської більшості». Тільки відроджене місцеве самоврядування може стати каталізатором економічного розвитку держави. Решта, як на мене, лише імітація.

– Дякуємо вам за відверту розмову.

Розмовляв Віктор КОРНІЮК.

Враження на тему...

Фото Миколи БІЛОКОПИТОВА.

А так не прибирають провулок Несторівський у центрі Києва, неподалік нашої редакції